

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

Road

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 722 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta'siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O'zbekiston respublikasida aholi bandligini ta'minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o'g'li	
O'zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta'minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta'sirini ekonometrik tahlil qilish	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo'jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo'riyeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o'zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o'g'li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo'llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G'iyosaliyevich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidliligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессии социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o'g'li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloyev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqto'v Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati.....	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili.....	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini "yashil" iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

“Deviant xulq-atvorli o’smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o’g’li, Qurbanov Ulug’bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o’zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo’rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo’nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O’zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o’g’li	
Qishloq xo’jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o’zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po’latov Abdulloh Xolxo’jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta’limida qo’llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o’g’li	
Sun’iy intellektlar yordamida o’quvchilarni hayotiy faoliyat ko’nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo’rayevna, Kurbanov Azimjon Jo’raboy o’g’li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukrullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o’g’li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O’zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o’zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o’g’li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o’rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg’ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko’rsatkichlarining o’zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O’zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko’rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o’g’li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G’aniev Elyor Sobirjonovich	
O’zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o’tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	

The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрохжон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	

The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Qoraqalpog'istonda mehmonxona xo'jaligining hozirgi holati tahlili	530
Xalimova Fayoz Nafasovna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlarini	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinov Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Alardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish	631
Xamdamov Eldor Toshmurovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амаль Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish	666
Mardonova Shoxsanam Baxodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvida smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	

Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан).....	687
С.Э. Холмуратов	
Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	
Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi	717
Yangieva N.S.	

FOYDA SOLIG'I BO'YICHA BO'NAK TO'LOVLARNI TO'LASH TARTIBI

Yangieva N.S.

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

tayanch doktranti

0000-0001-7494-4037

n.yangieva@tsue.uz

Annotatsiya: Maqolada foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarini to'lash tartiblari, foydani to'g'ri taqsimlash va oqilona foydalanish, maqbul soliq stavkasi, korxonalar faoliyatini optimallashtirish maqsadida foydani soliqqa tortish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: foyda solig'i, soliq mexanizmi, bo'nak to'lovlari, maqbul soliq stavkasi, kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlari.

Abstract: The article analyzes the procedure for paying contributions on profit tax, the correct distribution and rational use of profit, the optimal tax rate, as well as taxation of profits in order to optimize the activities of enterprises.

Key words: profit tax, tax mechanism, installment payments, reasonable tax rate, small and medium-sized businesses.

Аннотация: В статье анализируются порядок уплаты взносов по налогу на прибыль, правильное распределение и рациональное использование прибыли, оптимальная ставка налога, а также налогообложение прибыли в целях оптимизации деятельности предприятий.

Ключевые слова: налог на прибыль, налоговый механизм, рассрочка платежей, обоснованная налоговая ставка, малый и средний бизнес.

KIRISH

Dunyoning 218 ta mamlakatida foyda solig'i undiriladi. Foyda solig'i stavkasi ushbu mamlakatlarning 44 tasida 0-10 foizgacha, 50 tasida 10-20 foizgacha, 111 tasida 20-30 foizgacha, 26 tasida 30-40 foizgacha, 2 tasida 45-55 foizgacha etib belgilangan. Foyda solig'i tushumi dunyo YalMda 26,3 % ini, solikli daromadlarning 33,0 % ini tashkil etadi. Bundan ko'rinib turibdiki, «foyda solig'i dunyo mamlakatlari bo'yicha byudjet daromadlari shakllantiradigan asosiy soliqlar turidan biri bo'lib, mamlakatning iqtisodiyotni tartibga solishning muhim vositasi hisoblanadi». Jahon iqtisodiyotida ko'p muhokama qilinadigan masalalardan biri soliqqa tortishning iqtisodiy o'sish bilan o'zaro bog'liqligi hisoblanadi. Hozirgi kunda korxonalar foydasini soliqqa tortish iqtisodiyotda raqobat muhitini shakllantirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omili sanaladi. Xususan, 2019 yilda YalMda korporativ foyda solig'i ulushi Yaponiyada 4,2 foizni, Kanadada 3,8 foizni, Buyuk Britaniyada 2,5 foizni, Fransiyada 2,2 foizni, Germaniyada 2,0 foizni, Italiyada 1,9 foizni, AQShda 1,0 foizni tashkil etgan. Oxirgi 40 yil ichida dunyo korporativ soliq stavkalarini iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning asosiy vositasi sifatida ko'rib kelmoqda. Ushbu davr mobaynida stavkalar barqaror ravishda pasayib bordi, bu mamlakatlarning yuqori soliq yuklarining biznes investisiya qarorlariga ta'siridan xabardorligini aks ettiradi. Shunday qilib, korporativ soliqlar 1980 yildagi o'rtacha 40% dan 2023/2024 yillarda o'rtacha 23% gacha ko'tarildi. Soliq yukini kamaytirish global tendensiyaga aylanib, barcha yirik hududlarni, jumladan, AQSh, Osiyo va Evropaning eng yirik iqtisodiyotlarini qamrab oldi. Shunday qilib, bugungi kunda aksariyat mamlakatlarda korporativ soliq stavkalari 30% va 25% dan pastroq, ba'zilarida esa undan ham pastroq, bu zamonaviy dunyoda biznes uchun soliq imtiyozlarining umumiy tendensiyasidan dalolat beradi.

Bundan tashqari, Iqtisodiy hamkorlik va hamkorlik tashkilotining transmilliy kompaniyalar uchun 15% miqdorida global minimal korporativ soliqni joriy etish tashabbusini hisobga olish kerak. Natijada, 140 dan ortiq mamlakatlar 15% miqdorida minimal global soliqni belgilashga rozi bo'ldi va ba'zi mamlakatlar hatto birinchi marta korporativ daromad solig'ini joriy etishga qaror qildilar.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Foydani shakllantirish va taqsimlash masalalari bilan shug'ullangan olim S.S.Aliyeva foydani tadbirkorlik faoliyati natijalari uchun to'lov, ya'ni aynan tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarish uchun resurslarni oqilona birlashtirishi, korxonani boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishi, mahsulotlarning yangicha turlarini joriy

qilishi, ishlab chiqarish jarayonini o'zgartirishi uchun shuningdek, iqtisodiy tavakkalchilik uchun mukofot sifatida ta'kidlab o'tgan.

N. Karimov foydani iqtisodiy kategoriya sifatida ta'riflab, qo'shimcha mahsulotning bir qismini ishlab chiqarish va taqsimlash bilan bog'liq ishlab chiqarish munosabatlarning tarkibiy qismini tashkil etishini va u yangidan yaratilgan qiymatning bir qismi sifatida namoyon bo'lishini ta'riflab bergan. Foyda iqtisodiy kategoriya sifatida ma'lum bir qismini davlat budjetiga yo'naltirish orqali mamlakat rivojlanishini ta'minlashda alohida ahamiyatga ega. Shuning uchun korxona foydasining bir qismini davlat budjetiga o'tkazish bozor iqtisodiyoti sharoitlarini ta'minlashda muhimdir.

Ingliz iqtisodchisi J. Xiks foydani ma'lum vaqt oralig'ida ishlatish mumkin bo'lgan va davr oxirida davr boshiga nisbatan ijobiy qoldiqqa ega bolishi kerak bo'lgan ko'rsatkich deb ta'kidlaydi. Foyda bozor mahsuli sifatida pul mablag'larini taqsimlash vazifasini bajarib, ishlab chiqarish va boshqa tarmoqlarni har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi.

K. Marks va F. Engel'slar ishlab chiqqan qiymatning mehnat nazariyasiga muvofiq, foydani shakllantirish manbai ishlab chiqarish sohasidagi ishchilarning yollanma mehnati – degan fikrni ilgari surishgan. Foydani aniqlash va uni shakllantirish tizimini tadqiq qilish orqali ular ishlab chiqarish sohasidagi ishchilar yollanma mehnat qo'shimcha mahsulot va qo'shimcha qiymatini konvertatsiya qilingan shakli ekanligini ilgari surishgan.

Iqtisodchi V.V.Manuylenkoning fikriga ko'ra, foydani shakllantirish, taqsimlanish, foydalanish va baholash jarayonida moliyaviy, tashkiliy va huquqiy jihatlardagi bir qator muammolar yuzaga keladi, ularni hal qilish faqat tizim ichida islohotlarni amalga oshirilishini taqozo qiladi.

Foydaning neoklassik nazariyasi tarafdorlari I. Fisher, A. Marshallning fikriga ko'ra, foyda tadbirkorlik foydasi nazariyasi va innovasion foyda nazariyasiga bo'linadi. Tadbirkorlik foydasi risk va foydaning dialektik o'zaro bog'liqligini ifodalasa, innovasion foyda nazariyasiga muvofiq innovasiyalarni keng joriy etish foyda normasini maksimallashtirishning bosh omili ekanligi aytib o'tganlar.

Amerikalik iqtisodchilar K.Makkonel, S.Bryular ham foyda nazariyasini quyidagicha talqin qilishgan, foydani shakllantirish va maksimallashtirish imkoniyati ishbilarmonlik riski uchun to'lov bilan ishlab chiqarish omillarini uyg'unlashtirishga bog'liqligini e'tirof etishgan.

Rossiyalik iqtisodchi olim I. A. Mayburovning "Solliqlar va soliqqa tortish" darsligida soliq mexanizmiga shunday ta'rif berilgan: "Soliq mexanizmi – o'zida mamlakatning mavjud bo'lishini ta'minlash uchun soliq tizimini boshqarish tartibini belgilaydigan huquqiy me'yorlar tizimi va tashkiliy choralari ifodalaydi". Foyda solig'i mexanizmi – soliq siyosatini takomillashtirish va korxonalar faoliyatini optimallashtirish maqsadida foydani soliqqa tortish munosabatlari va soliq elementlari yig'indisidir. Foydani soliqqa tortish mexanizmidan shunday foydalanish kerakki, budjet daromadlariga foyda solig'i o'z vaqtida tushishi, shuningdek bir vaqtning o'zida yangi mahsulotlarni ishlab chiqarishni rag'batlantirish orqali foyda olishni ham ta'minlashga turtki bo'lishi lozim.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Tadqiqotimiz metodologiyasi bo'lib, foydani soliqqa tortish bo'yicha iqtisodiy munosabatlar hisoblanadi. Foyda va foyda solig'i bo'yicha nazariy masalalar umumlashtirildi. Tadqiqot jarayonida amaliy materiallarni taqqoslash va guruhlash kabi usullardan foydalanilib, xulosa va takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining soliqlar va yig'imlarni hisoblab chiqarish va to'lash tartibi nomli 74-moddasiga asosan "Alohida soliq turlari uchun bo'nak to'lovlari nazarda tutilishi mumkin. Bo'nak to'lovlari to'lash majburiyati soliqni to'lash bo'yicha majburiyatga tenglashtiriladi"¹.

Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlari hisoblab chiqarish juda murakkab hamda foyda solig'ini undirishda korxonalar uchun bir qator muammolar keltirib chiqaradi. Korxonalar tomonidan hisoblanadigan foyda solig'i o'tgan hisobot davri uchun bir xil bo'lmasligi mumkin. O'tgan hisobot davriga nisbatan foydasi kam bo'lgan korxonalarda joriy to'lovlar ko'proq undirilishiga olib keladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga asosan foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlari to'lash tartibi belgilangan. Ularni sentyabr oyidagi o'zgartirishlarga qadar jami daromadi oldingi soliq davri uchun kiritilgan tuzatishlar hisobga olingan holda 5 mlrd so'mdan oshadigan soliq to'lovchilar to'lashlari kerak bo'lgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentning 2023 yil 4 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan 2023 yildagi ochiq muloqotida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-292-son qarori bilan jami daromadning ushbu chegaraviy miqdori 5 mlrd so'mdan 10 mlrd so'mgacha oshirildi.

1 Ўзбекистон Республикаси Солиқ Кодексининг 74-моддаси. 2024.

Jami daromadi besh milliard hamda o'n mlrd.so'mdan oshgan soliq to'lovchilar tomonidan 2023 yil uchun foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarini hisoblanishini tahlil qilib ko'ramiz (1-jadval).

1-jadval. Jami daromadi besh milliard hamda o'n mlrd.so'mdan oshgan soliq to'lovchilar tomonidan 2023 yil uchun foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarini hisoblanishini tahlili, mlrd.so'mda.

№	Hududlar nomi	Daromida yoki tovar oborot 5 mlrd. soʻmdan oshganlar soliq toʻlovchilar		Daromida yoki tovar oborot 10 mlrd. soʻmdan oshganlar soni		Farqi	
		Soni	Hisoblan- gan boʻnak toʻlovi summasi	Soni	Hisoblan- gan boʻnak toʻlovi summasi	Soni	Hisoblan- gan boʻnak toʻlovi summasi
	Respublika bo'yicha jami	22323	7 565	12783	7 403	-9540	-162
1	Korakalpogiston Resp.	634	12,2	322	9,4	-312	-2,8
2	Andijon viloyati	1 058	17,5	544	12,1	-514	-5,4
3	Buxoro viloyati	1 096	28,6	540	20,9	-556	-7,6
4	Jizzax viloyati	498	38,4	272	35,8	-226	-2,5
5	Kashkadaryo viloyati	929	36,2	480	32,4	-449	-3,9
6	Navoiy viloyati	552	13,5	278	11,4	-274	-2,0
7	Namangan viloyati	1 024	40,5	565	33,4	-459	-7,1
8	Samarkand viloyati	1 527	37,4	864	31,8	-663	-5,6
9	Surxondaryo viloyati	752	8,8	352	5,7	-400	-3,1
10	Sirdaryo viloyati	409	16,6	242	15,0	-167	-1,5
11	Toshkent viloyati	2 172	100,8	1 251	87,8	-921	-13,0
12	Fargona viloyati	1 724	61,8	928	53,6	-796	-8,1
13	Xorazm viloyati	799	18,2	408	13,7	-391	-4,6
14	Toshkent shaxar	8 415	773,7	5 031	679,1	-3 384	-94,6
15	Yirik soliq to'lovchilar	734	6 361,2	706	6 361,0	-28	-0,2

1-jadvalda daromadlari 5 mlrd.so'mdan ortiq bo'lgan soliq to'lovchilar bo'yicha umumiy soni 22323 tani tashkil etib, ular tomonidan 7565 mlrd.so'm foyda solig'i undirilgan. Daromadlari 10 mlrd.so'mdan ortiq bo'lgan soliq to'lovchilar 12783 nafarni tashkil etib, foyda solig'iga 7403 mlrd.so'm to'langan. Soliq to'lovchilar soni va daromadi 10 mlrd.so'mdan ortiq bo'lganlar uchun tegishli soliq to'lovlari daromadi 5 mlrd.so'mdan ortiq bo'lganlarga nisbatan kamaygan.

Yugoridagilarga asoslangan holda quyidagi takliflarni shakllantirdik:

- foyda solig'idan bo'nak to'lovlarini mazkur korxonalar toifasiga kiritilgan soliq to'lovchilar tomonidan to'lanishini belgilash;

-soliq organlari tomonidan avans to'lovlarini hisoblab chiqarilishi va soliq to'lovchilar tomonidan kutilayotgan foyda summasi asossiz kamaytirib ko'rsatilgan holda taqdim etiladigan bo'nak to'lovlari summasi to'g'risidagi ma'lumotnomaga o'zgartirishlar kiritish tartibini bekor qilish hamda asossiz kamaytirilgan summaga penya hisoblashni. Hisobot davri uchun foyda solig'i bo'yicha "Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i hisob-kitobi" hisoboti belgilangan tartibda soliq xizmati organlarga elektron shaklda topshiriladi. "O'zbekneftgaz" AJning 2019-2023 yillari uchun "Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i hisob-kitobi" hisoboti tahlili keltirilgan (2.6-jadval). 2.6- jadvalda O'zbekneftgaz" AJning 2019-2023 yillari uchun 2-sonli shakli va "Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i hisob-kitobi" hisoboti tahlili keltirilgan.

Jadvalga qaraydigan bo'lsak 2019 yilda korxonaning jami daromadi 481 368 mln, so'mni tashkil etgan bo'lsa uning chegiriladigan xarajatlari, 300 611 mln, so'mni tashkil etgan bo'lib soliq solinadigan foydasi 180 758 mln so'mni tashkil etgan. Foyda soliqdan imtiyozlari 3 615 mln so'mni tashkil etgan bo'lib, foyda soliq'i

bazasi esa 177 143 mln so'm takshil etgan, O'zbekneftgaz" AJ korxonasiga 2019 yilda 21 257 mln so'mlik foyda solig'i hisoblangan. 2020 yilda aksiyadorlik jamiyatini jami daromadlari 15 484 217 mln, so'mni tashkil etgan bo'lsa uning chegiriladigan xarajatlari 12 164 600 mln, so'mni tashkil etgan. Soliq solinadigan foydasi esa 3 319 617 mln, so'mni tashkil etgan bo'lib foyda solig'iga 833 224 mln, so'mlik imtiyozlar qo'llagan bo'lib, foyda soliq bazasi 2 486 393 mln so'mni tashkil etgan (2-jadval).

2-jadval. "O'zbekneftgaz" AJning 2019-2023 yillar uchun "Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i hisob-kitobi" tahlili (mln. so'mda).²

Ko'rsatkichlar (o'sib boruvchi tartibda to'ldiriladi)	Satr kodi	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Jami daromadlar (Hisob-kitobning 1-ilovasi 010-satri – 110-satri – 121-satri - 131-satri - 150-satri)	010	481 368	15484217	14695724	17097632	20277602
Chegiriladigan xarajatlar (Hisob-kitobning 2-ilovasi 010-satri 3-ustun - 4-ustun)	020	300 611	12164600	10757394	17899369	22161305
Soliq solinadigan foyda (010-satr - 020-satr)	030	180 758	3 319 617	3 938 330	-801 737	-1883 702
Imtiyozlar - jami (Hisob-kitobning 4-ilovasi 030-satri)	040	3 615	833 224	726 796	0	0
Soliq bazasi (030-satr – 040-satr - 050-satr), biroq «0» dan kam emas	060	177 143	2 486 393	3 211 535	0	0
Foyda solig'ining belgilangan stavkasi, foizda	070	14	15	15	15	15
Nogironligi bo'lgan shaxslar mehnatidan foydalanayotgan yuridik shaxslar uchun tuzatilgan soliq stavkasi	071	12	15	15	15	15
Foyda solig'i summasi – jami (060-satr x 070-satr yoki 060-satr x 071-satr)	080	21 257	372 959	481 730	0	0
Doimiy muassasa sifatida hisobga qo'yilguniga qadar to'lov manbaida ushlab qolingani foyda solig'i summasi	110	21 257	372 959	481 730		

2020 yilda "O'zbekneftgaz" AJni korxonasi 372 959 mln, so'mlik foyda solig'i hisoblangan. 2021 yilda "O'zbekneftgaz" AJni korxonasining jami daromadlari 14 695 724 mln, so'mni tashkil etgan bo'lsa uning chegiriladigan xarajatlari 10 757 394 mln, so'mni tashkil etgan. Soliq solinadigan foydasi esa 3 938 330 mln, so'mni tashkil etgan bo'lib foyda solig'iga 726 796 mln, so'mlik imtiyozlar qo'llagan bo'lib, foyda soliq bazasi 3 211 535 mln so'mni tashkil etgan. 2021 yilda O'zbekneftgaz" AJni korxonasiga 481 730 mln, so'mlik foyda solig'i hisoblangan. Aksiyadorlik jamiyatining jami daromadlari 2022 yilda 17 097 632 mln, so'mni takshil etgan bo'lib chegiriladigan xarajatlari esa 17 899 369 mln, so'mni tashkil etgan bo'lib uning chegiriladigan xarajatlari hisobiga 2022 yilda soliq solinadigan foydasi -801 737 mln, so'mga kaytirilgan. 2023 yilda "O'zbekneftgaz" AJni korxonasining jami daromadlari 20 277 602 mln, so'mni takshil etgan bo'lib chegiriladigan xarajatlari esa 22 161 305 mln, so'mni tashkil etgan bo'lib uning chegiriladigan xarajatlari hisobiga hisobot yili -1 883 702 mln, so'm zarar bilan tugagan. Yuqoridagilarga asosida xulosa qiladigan bo'lsak, foyda solig'i byudjet daromadlarini shakllantirishda asosiy manba bo'lib hisoblanadi. Foyda solig'i hisobotini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablariga moslashtirish zarur deb hisoblaymiz.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlil natijasida shunday xulosa qilishimiz mumkinki, mamlakatimizda foydani soliqqa tortish mexanizmi takomillashtirilmoqda. Xususan, soliq stavkalarini muvofiqlashtirish masalalari, ya'ni foyda solig'i stavkalari, ishlab chiqarish korxonasi shuningdek, har qanday xo'jalik sub'ektlari uchun foyda solig'ini rag'batlantirish

2 "Ўзбекнефтгаз" АЖ маълумотлари асосида муаллифлар томонидан қисқартирилган шаклда тайёрланган.

xususiyati va maqsadli yo'nalishlari bo'yicha muvofiqlashtirish lozim. Mamlakatimiz soliq tizimida foyda solig'i orqali korxonalar investitsion qo'yilmalarni rag'batlantirish masalalarini ko'rib chiqish lozim. Xususan, korxonalar foydasi hisobidan zaxira fondlarini shakllantirilishi va undan foydalanilishi xo'jalik sub'ektlari uchun soliq krediti berishni kengaytirish lozim. Shuningdek, moliyaviy manbalarni rejalashtirish va jamg'arishga xarajatlar uchun berilgan soliq imtiyozlari bilan birgalikda yangi rag'batlantirish me'yorlarini joriy etish mumkin.

Foyda solig'i yukini pasaytirish orqali ilg'or va innovasion texnologiyalar asosida mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatini qo'llab-quvvatlash lozim. Naf keltiruvchi soliq imtiyozlarini joriy etish orqali tezkor qarorlar qabul qilish, maqbul soliq solish bazasini va stavkasini belgilash imkoniyatini beradi. Natijada xo'jalik sub'ektlari ishlab chiqariladigan tovarlari sifatini yaxshilash va zamon talabiga javob beradigan mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatini oshiradi.

Foyda solig'ining maqbul stavkasi xo'jalik sub'ektlarini foyda olish orqali ularni rag'batlantirishni ta'minlashi, shuningdek, davlat budjeti daromadlari va investisiyalar oqimi o'sishini ham ta'minlashi zarur. Shuning uchun har bir faoliyat yo'nalishidan kelib chiqib, tadbirkorlik sub'ektlari daromadlarini ma'lum chegarasini buzmaganda holda soliq stavkalarini qayta ko'rib chiqilishi maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Кодекс (2025) Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси.
2. Алиева С.С. (2011) Совершенствование формирования и распределения прибыли предприятий в условиях модернизации экономики. Автореф.дис. на соиск. Ученой степени к.э.н. – Т.:БФА.
3. Каримов Н.Ф. (1998) Рисклар ва тижорат банкларининг фойдани шакллантириш муаммолари: и.ф.н.илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертатсия автореферати
4. Hicks J.R. (1931) The theory of uncertainty and profit //Economica.
5. Добрынина А.И., Журавлевой Г.П. (2003) Экономическая теория:учебник. –М.: ИНФРА-М.
6. Мануйленко В.В. (2012) Экономическая сущность, виды и функции прибыли хозяйствующего субъекта: современный аспект// Финансовая аналитика: проблемы и решения.
7. Терещенко В. С., Корогодино А.М. (2017) Генезис бухгалтерской и экономической мысли о прибыли предприятия. Мир науки и образования.
8. Макконел К.Р., Брю С.Л. (2014) Экономикс: принципы, проблемы и политика: Учебник.
9. Майбуров И.А.(2015) Налоги и налогообложение. Учебник. –М.:юнити-данаб.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>